

นวัตกรรมทางสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต

Social Innovation for Quality of Life

¹พิมพ์ประภา อมรกิจปิยญา, ²ธัญธรณ์ อมรกิจปิยญา, ³นเรศ สถิตยพงศ์,
⁴สมสมร วงศ์จรจิต และ ⁵ชวากิต ทองนุ้ยพราหมณ์

¹Pimprapa Amornkitpinyo, ²Thanyatorn Amornkitpinyo, ³Narest Satityapong,
⁴Somsamorn Wongrajit and ⁵Chawakit Thongnuypam

¹มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ²มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ^{3,4}นักวิชาการอิสระ, ⁵โรงเรียนวิสุทธิกษัตริ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาสมุทรปราการ

¹St. John's University, Thailand, ²Assumption University, Thailand, ^{3,4}Independent Scholar Thailand,

⁵Wisutthikasatree School, The Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan, Thailand.

Email: ¹pimpra.78@gmail.com; ²nuying3125@hotmail.com; ³Pro.satityapong@gmail.com; ⁴bankbart@yahoo.com;
⁵bjaochainoi@gmail.com

¹Corresponding Author Email: pimpra.78@gmail.com

Received November 4, 2022; Revised December 21, 2022; Accepted December 27, 2022

บทคัดย่อ

นวัตกรรมทางสังคมเป็นนวัตกรรมรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้/ไม่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรม โดยนวัตกรรมทางสังคมต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมเพื่อต้องการให้คนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้คนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี การที่จะส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมนั้นต้องมีบริบทที่เอื้อ เช่น ภาครัฐต้องมีนโยบายการลดหย่อนภาษีให้กับภาคเอกชนสนใจที่ร่วม/สร้างนวัตกรรมทางสังคมโดยผ่านกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม 6 ขั้นตอน และสุดท้ายบทความขอเสนอตัวอย่างนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้สูงอายุ การแพทย์และสาธารณสุขไทย และการพัฒนาเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางสังคม; นวัตกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ; นวัตกรรมทางสังคมทางการแพทย์และสาธารณสุขไทย; นวัตกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

Abstract

Social innovation is a form of innovation that may use/not use technology to generate innovation. Social innovation must be something new in society to want people in society to have a better life. This will result in people in the society having a good quality of life. To promote social innovation, there must be a conducive context, for example, the government must have a tax deduction policy for the private sector interested in participating/creating social innovation through the 6-step social innovation process. Presenting examples of social innovations that affect

the quality of life in various areas such as older persons, Thailand's medicine and public healthcare and economic development.

Keywords: Social Innovation; Social Innovation for the Elderly; Social Innovation for Thai Medicine and Public Health; Social Innovation for Economic Development

บทนำ

ในช่วงที่ประเทศไทยเพิ่งผ่านปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่ปี 2540 มา รวมทั้งยังมีปัญหาด้านการเมืองและสังคมต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ได้มีกลุ่มนักวิชาการมองว่าปัญหาวิกฤตของประเทศไม่ใช่เรื่องปัญหาทางเทคนิคในการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่จะต้องปฏิรูปเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบองค์รวม ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องการการคิดค้นหาคำตอบแบบใหม่ที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น เป็นการมองวิธีการแก้ไขปัญหาแบบแยกเป็นส่วนๆ เหมือนกับการซ่อมแซมเครื่องจักรที่ชำรุดทีละจุด (วิทยากร เชียงกูล, 2555) นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการแก้ปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น นวัตกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ, นวัตกรรมทางสังคมของการแพทย์และสาธารณสุขไทย, นวัตกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ใหม่ในการแก้ปัญหาสังคม โดยนวัตกรรมนั้นอาจเป็นกระบวนการ เป็นเครื่องมือ เป็นการดำเนินงานหรืออื่น ๆ ที่ตรงตามความต้องการของสังคม จนทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทความนี้จะเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมทางสังคม โดยเนื้อหาจะเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับความหมาย ลักษณะที่สำคัญ ประเภท บริบทที่ส่งเสริม กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมและการนำนวัตกรรมทางสังคมไปพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ความหมายของนวัตกรรมทางสังคม

คำว่า “นวัตกรรม” คนส่วนใหญ่คิดว่าต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ แต่ในความเป็นจริงแล้วจะมีหรือไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องก็ได้ นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้มี “ชีวิตที่ดีขึ้น” แต่สำหรับนวัตกรรมทางสังคมนั้นมีความแตกต่างกัน เพราะนวัตกรรมทางสังคมเป็นการสร้าง “สังคมที่เปลี่ยนไป” ผ่านกระบวนการความร่วมมือ ผ่านปฏิบัติการทางสังคมที่เปิดกว้าง มีความยืดหยุ่น มีพลวัตสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและมีการปฏิบัติซ้ำ ๆ กระทั่งกลายเป็นกิจวัตรของคนในสังคมนั้นจนก่อให้เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) สามารถสรุปได้ว่านวัตกรรมทางสังคม คือ สังคมที่ดำรงชีวิตด้วยวิถีใหม่ที่ตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของผู้คนในสังคมได้ดีกว่าวิธีการเก่าๆ โดยมีคนในสังคมเป็นพันธมิตรและเป็นองค์ประกอบหลักของนวัตกรรมทางสังคม (Thaisynergy, 2563)

ลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมทางสังคม

TEPSIE เป็นองค์การที่ย่อมาจาก The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe ได้กำหนดลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมทางสังคมไว้ดังนี้ (TEPSIE, 2014)

- 1) นวัตกรรมทางสังคมต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคม
- 2) นวัตกรรมทางสังคมต้องสามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมได้
- 3) นวัตกรรมทางสังคมต้องผ่านปฏิบัติการทางสังคมและสามารถนำไปปฏิบัติได้
- 4) คนในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม

5) นวัตกรรมทางสังคมสามารถเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจ ทำให้เกิดการกระจายอำนาจไปสู่การต่อรองอำนาจ และทำให้เกิดการต่อต้านความอยุติธรรมในสังคม

นอกจากลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมทางสังคมทั้ง 5 ข้อแล้ว TEPSIE ยังกล่าวว่ามีปัจจัยอีก 4 อย่างที่บ่งบอกถึงลักษณะทางสังคมนวัตกรรม มีดังนี้ (TEPSIE, 2014)

- 1) นวัตกรรมทางสังคมเกิดจากคนในสังคม (Bottom up) มากกว่าผู้ปกครองในสังคม (Top down) นวัตกรรมทางสังคมเกิดจากกระบวนการที่ไม่เป็นทางการของคนในสังคมเช่น การดำเนินการของผู้ประกอบการ
- 2) นวัตกรรมทางสังคมมีความไม่แน่นอนสูง เพราะเป็นสิ่งที่คนในสังคมไม่เคยปฏิบัติมาก่อน แต่เมื่อคนในสังคมปฏิบัติจนเป็นกิจวัตรก็จะพบกับคำว่า “ดี” หรือ “มีประสิทธิภาพ” หรือ “ดีกว่า” ในภายหลัง
- 3) นวัตกรรมทางสังคมต้องถูกฝังอยู่ในกิจวัตร บรรทัดฐาน และโครงสร้างทางสังคม
- 4) นวัตกรรมทางสังคมอาจเกิดผลที่ไม่คาดคิด ถึงแม้ว่าการสร้างนวัตกรรมทางสังคมจะมีเจตนาดี แต่อาจมีผู้คนที่กล่าวว่านวัตกรรมทางสังคมทำให้เกิดการแตกแยกทางสังคม มีผลกระทบด้านลบต่อสังคมได้

ประเภทของนวัตกรรมทางสังคม

ด้วยความที่ “นวัตกรรมทางสังคม” เป็นคำที่ความหมายกว้างขวาง ดังนั้น TEPSIE (2014) จึงได้สรุปประเภทของนวัตกรรมทางสังคมเป็น 4 ประเภทเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

- 1) การบริการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ (New services and products) เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ตอบสนองความต้องการในหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม เช่น Car-sharing, การพัฒนาบ้าน zero energy
- 2) แนวปฏิบัติใหม่ (New practices) เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เป็นแนวปฏิบัติแบบใหม่ที่ต้องใช้ความเป็นมืออาชีพเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้เกิดบทบาทหรือความสัมพันธ์ใหม่ขึ้นมาในสังคม เช่น การระงับข้อพิพาทระหว่างพลเมืองและรัฐในประเทศเนเธอร์แลนด์
- 3) กระบวนการใหม่ (New process) เป็นนวัตกรรมทางสังคมด้านกระบวนการในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ เช่น การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในประเทศบราซิล หรือ Fair Trade เป็นนโยบายการค้าที่เป็นธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพูดคุยแลกเปลี่ยน
- 4) กฎหมายและกฎระเบียบใหม่ (New rules and regulations) เป็นนวัตกรรมทางสังคมด้านกฎหมายและกฎระเบียบใหม่ ซึ่งเป็นการจัดทำกฎหมายใหม่ที่ตอบสนองสิทธิของประชาชน เช่น ในประเทศเดนมาร์กและเนเธอร์แลนด์มีกฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณส่วนบุคคลที่ผู้สูงอายุสามารถตัดสินใจด้วยตนเองว่าต้องการใช้เงินสนับสนุนเท่าไร

บริบทที่ทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางสังคม

ธีรวัฒน์ เหล่าสมบัติ (2562) นักพัฒนานวัตกรรม ฝ่ายนวัตกรรมเพื่อสังคม สังกัดงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กล่าวว่า ในการการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมนั้นต้องมีภาครัฐให้การสนับสนุน เพราะการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนนั้นต้องมีการผลักดันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรมทางสังคม โดยบริบทที่ทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางสังคมนั้นมี 3 อย่างคือ

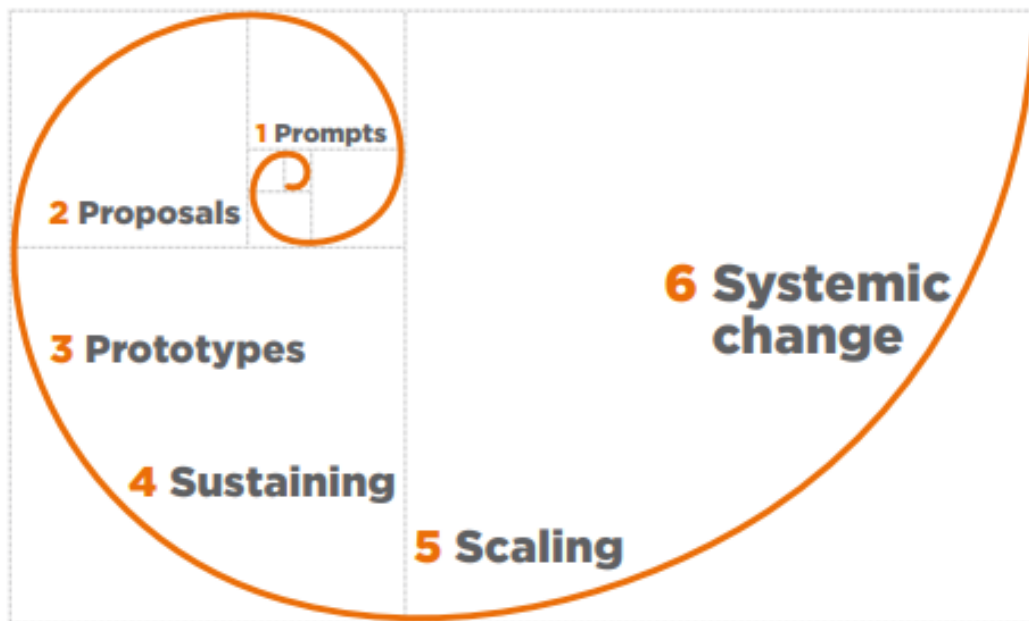
- 1) การเกื้อหนุนให้เกิดนวัตกรรม โดยภาครัฐต้องมีนโยบายที่เอื้อให้ภาคเอกชนให้ความสนใจในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม เช่น กลไกการลดหย่อนภาษีให้กับภาคเอกชนที่ร่วมดำเนินการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมทางสังคม

2) การสนับสนุนให้นวัตกรรมเกิดการแพร่กระจายได้ดียิ่งขึ้น หลังจากที่มีการสร้างนวัตกรรมทางสังคมแล้ว แต่ไม่มีการนำไปใช้ในสังคม เท่ากับว่าไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาทางสังคม ดังนั้นภาครัฐต้องมีบทบาทในการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นวัตกรรมเกิดการแพร่กระจายและขยายผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3) การติดตามผลและเสริมสร้างศักยภาพของสังคมให้สามารถพัฒนานวัตกรรมทางสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งบริบทในข้อนี้เป็นส่วนที่สำคัญมาก เพราะการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้มีความสามารถที่จะเป็นผู้สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่ยากที่สุด แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนอย่างในสังคมได้อย่างแท้จริง

กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม

กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมตามแนวคิดของ Murray, Caulier-Grice, and Mulgan (2010) มี 6 ขั้นตอนตามแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Murray, Caulier-Grice, and Mulgan, 2010)

ที่มา: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/>

จากแผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม 6 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) การเกิดแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนจากภายใน (Prompts, inspirations and diagnoses) ในกระบวนการนี้จะเน้นถึงความจำเป็นในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม เช่น วิกฤตการณ์ในการลดรายจ่ายสาธารณะหรือความมีประสิทธิภาพต่ำเข้ามาเป็นตัวกระตุ้นให้คนหรือกลุ่มคนในสังคมต้องการจะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

2) การระดมความคิดเห็น (Proposals and ideas) ในกระบวนการนี้เป็นขั้นตอนของการระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหา เน้นการเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเดิม โดยอาจจะใช้ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาช่วยเหลือ

3) การสร้างต้นแบบและทดลองใช้ (Prototyping and pilots) ในกระบวนการนี้เป็นการสร้างต้นแบบที่เกิดจากขั้นตอนที่ 2 และนำไปทดลองใช้ ปรับปรุง และทดลองใช้ใหม่ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนได้รับการยอมรับในที่สุด

4) การทำให้เกิดความยั่งยืน (Sustaining) เป็นกระบวนการที่สำคัญมาก หลังจากทีมนวัตกรรมทางสังคมได้มีการนำไปปฏิบัติจนเป็นกิจวัตรแล้ว คนในสังคมจำเป็นต้องหาแหล่งเงินทุนมาสนับสนุนเพื่อให้นวัตกรรมทางสังคมสามารถอยู่จนเกิดความยั่งยืนได้

5) การขยายผลในวงที่กว้างขึ้น (Scaling and diffusion) ในการขยายผลนวัตกรรมทางสังคมที่ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากองค์การภาครัฐหรือเอกชนเพื่อช่วยให้เกิดการแพร่หลายของนวัตกรรมทางสังคม

6) การสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบ (Systemic change) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของนวัตกรรมทางสังคมในการเปลี่ยนแปลงระบบนั้นมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การเคลื่อนไหวทางสังคม โมเดลทางธุรกิจ กฎหมายและข้อบังคับ และโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ในนวัตกรรมทางสังคมต้องมีการดำเนินการที่สามารถทำให้เกิดการดำเนินการทางสังคมในรูปแบบใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงความคิด หรือกระบวนการทัศนคติของคนในสังคม

ตัวอย่างของนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงตัวอย่างของนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

1) นวัตกรรมทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ในขณะนี้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) เพราะมีจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ: สสส., 2565) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตัวอย่างของนวัตกรรมทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีดังนี้ (AP THAILAND, 2022)

(1) วีลแชร์ที่ควบคุมด้วยใบหน้า เหมาะสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาเกี่ยวกับกล้ามเนื้อแขนหรือขาอ่อนแรง ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องตัว วีลแชร์สุดล้ำนี้ใช้ระบบการทำงานและควบคุมด้วยใบหน้า โดยสามารถใช้ใบหน้าในการกำหนดทิศทางต่างๆ ได้ ซึ่งทำให้มีประสิทธิภาพที่ดีกว่าทั้งการเคลื่อนไหว การหยุด หรือการหลบหลีกสิ่งกีดขวางตามทางเดินเมื่อระบบเซนเซอร์ตรวจพบสิ่งกีดขวาง นอกจากนี้วีลแชร์สุดล้ำนี้มีความสามารถในการปรับจากท่านั่งเป็นท่านยืน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ยืนทำธุระส่วนตัวได้ง่าย

(2) ไม่เท่าตัวช่วยผู้สูงอายุ เป็นไม้เท้าที่ทำจากอลูมิเนียม มีน้ำหนักเบา สามารถปรับขนาดของไม้เท้าได้ตามความถนัดซ้ายหรือขวาของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ไม้เท้ามีการเชื่อมต่อกับระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อควบคุมการทำงาน ใช้ในการทรงตัวและสามารถระบุตำแหน่งของผู้สูงอายุ เพื่อให้สมาชิกในบ้านสามารถติดตามตำแหน่งของผู้สูงอายุได้อีกด้วย

(3) อาหารสำหรับผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านการกลืน เป็นสารหรือผงเพิ่มความหนืดที่ช่วยเพิ่มความเข้มข้นและกลืนของอาหารหรือเครื่องดื่มได้ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถรับประทานอาหารได้ง่าย และช่วยป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดอาการสำลักอาหารหรืออาหารติดคอได้ หรือเนื้อสัตว์ที่ทำจากพืชสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการกลืน ซึ่งเนื้อสัตว์ที่ทำจากพืชมีเนื้อสัมผัสนุ่ม เคี้ยวง่าย กลืนง่าย และมีปริมาณไขมันน้อย ทำให้ผู้สูงอายุได้รับคุณค่าทางโภชนาการอย่างถูกต้อง

2) นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการยกระดับการแพทย์และสาธารณสุขไทย หัวใจของการพัฒนาประเทศคือการที่ประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นวัตกรรมทางสังคมทางด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติเป็นอย่างมาก ตัวอย่างของนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการยกระดับการแพทย์และสาธารณสุขไทยมีดังนี้ (บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2562)

(1) นวัตกรรม VIA (Visual Inspection with Acetic acid) ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ด้วยน้ำส้มสายชู ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมีการคัดกรองมะเร็งปากมดลูกด้วยการตรวจ แปปสเมียร์ (Pap Smear) เพียงวิธีการเดียวเท่านั้น ซึ่งต้องดำเนินการโดยแพทย์เท่านั้น ใช้เครื่องมือที่สลับซับซ้อน ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน ทั้งนี้เพราะการทำแปปสเมียร์จะต้องผ่านการย้อม slide และอ่านผลโดยพนักงานเซลล์วิทยา ซึ่งจะต้องส่งไปนอกสถานที่ และเมื่อได้ผลแล้วก็พบปัญหาในการรายงานผล แต่การทำ VIA ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกด้วยน้ำส้มสายชูนั้นสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เพราะสามารถดำเนินการได้โดยพยาบาล สามารถทำได้ในสถานที่ทุกแห่ง ไม่ต้องการเครื่องมือที่สลับซับซ้อน เพียงแต่ต้องตรวจภายในให้เห็นปากมดลูก มีน้ำส้มสายชู และแสงสว่าง ทำให้สามารถกระทำหัตถการนี้ได้ในสถานอนามัย นอกจากนี้ยังสามารถทราบผลตรวจได้ในทันที ทำให้สามารถคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของประชากรหญิงได้เพิ่มขึ้น

(2) นวัตกรรมตรวจหาเชื้อไวรัส HPV จากปัสสาวะ โรคมะเร็งปากมดลูก (Cervical Cancer) เป็นมะเร็งที่สตรีไทยเสียชีวิตมากที่สุดเป็นอันดับ 2 จากการศึกษาด้านไวรัสวิทยา พบว่าเชื้อไวรัส Human Papilloma Virus (HPV) โดยเฉพาะเชื้อไวรัส HPV 16 และ 18 เป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็งปากมดลูกสูงถึงร้อยละ 70 จากผลการประกวด STARTUP Thailand 2018 ของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.) ประจำปี 2561 ระดับมหาวิทยาลัย พบว่า รางวัล ชนะเลิศระดับประเทศ คือ ทีม Bionanomer (ไบโอนานอเมอร์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในผลงาน LadyKit ชุดตรวจหาเชื้อมะเร็งปากมดลูก ภายใน 5 นาที ใน Platform ของชุดตรวจ (Test Strip) โดยการตรวจจับ (Detect) เชื้อไวรัส Human Papilloma Virus (HPV) ชนิดที่มีความเสี่ยงสูง (High risk type) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักทำให้เกิดโรคมะเร็งปากมดลูก (Cervical cancer) มีวิธีใช้ที่ง่ายมาก โดยผู้ตรวจสามารถหยดตัวอย่างปัสสาวะ (Urine) ลงไปในหลุมทดสอบของชุดตรวจ Lady Kit ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการตรวจภายใน และผู้ใช้สามารถทราบผลของการติดเชื้อไวรัส Human Papilloma Virus (HPV) ได้ภายใน 5 นาที

3) นวัตกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ต้นกำเนิดของคำว่า “นวัตกรรมสังคม” (Social Innovation) ในประเทศไทย น่าจะมีจุดเริ่มต้นมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้ตั้งโครงการช่วยเหลือประชาชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 โดยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเริ่มตั้งแต่ปี 2495 トラจนถึงปี 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 4,810 โครงการ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2562) ตัวอย่างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

(1) โครงการหลวง (Royal Project) เป็นนวัตกรรมสังคมในประเทศไทยที่เป็นที่รู้จักในระดับโลก จากการที่พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมีพระประสงค์ที่จะให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น ด้วยการหาพืชอื่นที่ขายได้ราคาดีกว่า และมีความเหมาะสมที่จะปลูกในที่สูงมาให้ชาวเขาปลูกทดแทน จึงเป็นที่มาของการริเริ่ม “โครงการหลวง” จนกระทั่ง พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โครงการหลวง จัดทะเบียนเป็น “มูลนิธิโครงการหลวง” มีการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรในชื่อสินค้าตรา “โครงการหลวง” จนได้รับรางวัลแห่งความสำเร็จของมูลนิธิโครงการหลวงในระดับนานาชาติ ได้แก่ 1) รางวัลแมกไซไซในสาขา INTERNATIONAL UNDERSTANDING พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) 2) COLOMBO PLAN สาขาองค์การที่แก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น ได้สำเร็จ พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) และ 3) Expo Zaragoza 2008 “Water and Sustainable Development” ประเทศสเปน พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008)

(2) นวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ปลาบูของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนดาร์ลอบาตะภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และเพื่อส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ตลอดจนยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ชุมชนริมคลองบางมด โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคมจากกระบวนการผลิต การเกษตร แปรรูป และการสร้างมูลค่าเพิ่ม กระทั่งสามารถยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพให้มีความยั่งยืน โดยตลอดกระบวนการพัฒนาการผลิตจะเน้นการใช้วัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพ ลดของเสีย ตั้งแต่ต้นทาง ลดต้นทุนการผลิต และไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะของคนในชุมชน สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชน และช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถเป็นต้นแบบให้กับวิสาหกิจชุมชนแห่งอื่นได้ (พรพจน์ ศรีตัน, 2564)

บทสรุป

จากข้อมูลที่ผ่านมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่านวัตกรรมทางสังคมเป็นการสร้าง “สังคมที่เปลี่ยนไป” ด้วยวิถีชีวิตใหม่เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของผู้คนในสังคมที่ดีกว่าวิถีชีวิตเก่า โดยนวัตกรรมทางสังคมอาจจะเป็นการบริการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ แนวปฏิบัติใหม่ กระบวนใหม่ หรือกฎหมายและกฎระเบียบใหม่ ซึ่งต้องมีบริบทที่ทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางสังคมโดยมีการเกื้อหนุนให้เกิดนวัตกรรม มีการสนับสนุนให้นวัตกรรมเกิดการแพร่กระจายได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีการติดตามผลและเสริมสร้างศักยภาพของสังคมให้สามารถพัฒนานวัตกรรมทางสังคมได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องมีกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ดีด้วย นวัตกรรมทางสังคมสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น วิสเซอร์ที่ควบคุมด้วยใบหน้า ไม่ทำตัวช่วยผู้สูงอายุ อาหารสำหรับผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านการกลืน เป็นต้น สามารถยกระดับการแพทย์และสาธารณสุขไทย เช่น นวัตกรรม VIA นวัตกรรมตรวจหาเชื้อไวรัส HPV จากปัสสาวะ เป็นต้น นอกจากนี้ นวัตกรรมทางสังคมยังสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ เช่น โครงการหลวง นวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวัฒน์ เหล่าสมบัติ. (2562). *นวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation)*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565, จาก <https://social.nia.or.th/2019/article0001/>
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2562). *นวัตกรรมสังคม สร้างสุขด้วยการแบ่งปัน*. เชียงใหม่: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์.
- พรพจน์ ศรีตัน. (2564). *โครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนา ผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2555). *นวัตกรรมสังคม คืออะไร เพื่ออะไร. คอลัมน์ “ปฏิรูปประเทศไทยแบบไหนอย่างไร”* กรุงเทพฯธุรกิจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2562). *สรุปภาพรวมข้อมูลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565, จาก https://www.rdpb.go.th/rdpb/projectData/files/summary_roy_project62.pdf
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). *ปี 2565 ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว สสส.เสวนา ถกปัญหารับมือชีวิตบั้นปลาย ห่วงผู้ป่วยติดเตียงเพิ่มขึ้น หนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือขับเคลื่อน*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.tnnthailand.com/news/health>

- AP THAILAND. (2022). รวม 9 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดีกว่า. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.apthai.com/th/blog/life-and-living/lifeandliving-innovations-for-older-adult>
- Thaisynergy. (2563). นวัตกรรมทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565, จาก <https://thaisynergy.org/2020/05/31>
- Howaldt, J., Butzin, A., Domanski, D., & Kaletka, C. (2014). *Theoretical Approaches to Social Innovation – A Critical Literature Review. A deliverable of the project: Social Innovation: Driving Force of Social Change’ (SI-DRIVE)*. Dortmund: Sozialforschungsstelle.
- Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The Open Book of Social Innovation*. Retrieved October 30, 2022 from <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/>
- TEPSIE. (2014). *Social Innovation Theory and Research: A Summary of the Findings from TEPSIE. A deliverable of the project: “The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe” (TEPSIE)*, European Commission – 7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research.